

УКРУПНЕННЯ ЯК ФОРМА РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ: ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ МОТИВИ ТА ВИДИ

ЯЦИШИН С. Р.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку

в державному секторі економіки та сфері послуг

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

Одним із відомих засобів фінансового оздоровлення підприємств є реструктуризація, яка проводиться як для групи підприємств, так і окремого підприємства, зокрема.

Ефективність проведення реструктуризації забезпечується заходами, які покладені в основу плану реструктуризації та спрямовані на вдосконалення організації й управління виробничо-господарською діяльністю, поліпшення фінансового стану підприємства. У плані слід також показати переваги обраних організаційних форм і методів реструктуризації [1]. У випадку реорганізації слід показати, які саме переваги отримає підприємство в результаті зміни організаційно-правової

форми, відокремлення окремих структурних підрозділів чи приєднання інших підприємств тощо.

Зауважимо, що слід робити чітке розмежування між категоріями «реструктуризація» та «реорганізація» підприємства. Перше поняття є ширшим за друге, оскільки реорганізація підприємства – один з етапів його реструктуризації.

Залежно від характеру застосовуваних заходів розрізняють такі форми реструктуризації:

- 1) реструктуризація виробництва;
- 2) реструктуризація активів;
- 3) фінансова реструктуризація;
- 4) корпоративна реструктуризація (або реорганізація).

Найскладнішим видом реструктуризації є корпоративна реструктуризація. Остання передбачає реорганізацію підприємства, що має на меті змінити власника статутного фонду, створення нових юридичних осіб і (або) нову організаційно-правову форму діяльності [4]. У межах такої реструктуризації виконують:

- часткову або повну приватизацію;
- поділ великих підприємств на частини;
- виокремлення з великих підприємств тих чи інших підрозділів, зокрема об'єктів соціально-культурного та інших непрофільних підрозділів;
- приєднання до інших чи злиття з іншими, потужнішими підприємствами.

Таким чином, реорганізація представляє собою повну або часткову заміну власників корпоративних прав підприємства, зміну організаційно-правової форми ведення бізнесу, ліквідацію окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником [2].

Рішення, пов'язані з реорганізацією підприємства відносяться до сфери стратегічного менеджменту [3].

Форма майбутньої реорганізації підприємства визначається, насамперед, тими причинами та мотивами, які спонукають власників та керівництво підприємства до відповідної реорганізації. Отже, розрізняють наступні напрямки реорганізації (рис. 1):

- укрупнення діючого підприємств, яке може відбуватись шляхом злиття, приєднання чи поглинання;
- подібнення діючого підприємства, яке відбувається шляхом поділу підприємства або виділення окремого його підрозділу;
- перетворення підприємства, коли зміни розмірів підприємства не передбачаються.

Укрупнення підприємств здійснюється за наявності економічної вигоди для всіх учасників такої реорганізації.

До основних мотивів, які можуть спонукати суб'єктів господарювання до реорганізації шляхом укрупнення, можна віднести такі:

1) ефект синергізму.

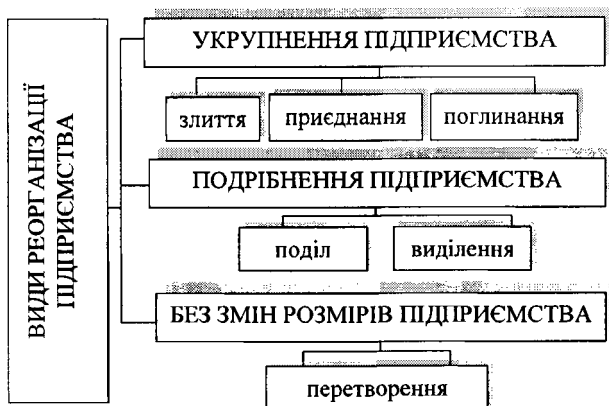

Рис. 1. Напрямки реорганізації підприємств

Синергізм – це явище, за якого загальний результат процесу перевищує суму окремих ефектів, що входять до цього результату.

Якщо реорганізація спрямована на отримання ефекту синергізму, вартість підприємства після реорганізації буде перевищувати сумарну вартість окремих підприємств, що мала місце до реорганізації. Ефект синергізму зумовлюється:

– економією на витратах, що має місце при збільшенні масштабів виробництва;

– економією фінансових ресурсів;

– збільшенням частки на ринку;

2) прагнення заволодіти ліцензіями, патентами, ноу-хау, які є в розпорядженні та належать іншому підприємству;

3) отримання надійного постачальника основних факторів (ресурсів) виробництва (наприклад, сировини, комплектуючих, енергоресурсів тощо);

4) зменшення ступеня ризику при виході на нові ринки збуту та розширенні (збільшення) їх кількості;

5) зменшення кількості конкурентів.

Придбання аналогічних підприємств галузі дає змогу підприємству розширити межі своєї діяльності та зменшити інтенсивність конкуренції;

б) зменшення податкових платежів.

Прибуткове підприємство може придбати інше, збиткове, підприємство з цілями зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню тобто фірма купує компанію, яка має від'ємний об'єкт оподаткування, і таким чином отримує економію на податкових платежах.

7) придбання активів за ціною, яка нижче за їх справедливу вартість.

Мова йде про придбання активів за ціною, яка нижча за вартість заміщення, передачі технологічних і управлінських знань та навичок (технологічні трансферти) тощо;

8) диверсифікація активів та діяльності з метою зменшення ризиків та підвищення потенціалу прибутковості діяльності підприємства;

Диверсифікація – це процес розвитку діяльності підприємства, пов'язаний із збільшенням діапазону видів та проникненням в нові сфери діяльності, освоєнням нових виробництв, розширенням асортименту товару, що включає не тільки диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності фірми;

9) попередження захоплення підприємства крупними корпоративними «хижаками» та збереження контролю над підприємством;

10) особисті мотиви вищої ланки керівництва, менеджерів, чий авторитет та престиж підвищується зі збільшенням розмірів компанії чи підприємства, якими вони керують.

Розрізняють такі види укрупнення:

– горизонтальне укрупнення представляє собою об'єднання двох або більше підприємств, які виробляють однаковий тип продукції або надають однакові послуги, виконують однакові роботи;

– вертикальне укрупнення являє собою об'єднання одного підприємства з його постачальником сировини або споживачем продукції;

– діагональне укрупнення представляє собою об'єднання підприємств різних галузей та видів діяльності. Воно здійснюється з метою диверсифікації діяльності.

Законодавчий контроль спрямовано в основному на горизонтальні укрупнення. Тому, як правило, створення горизонтальних укрупнень регулюється антимонопольним законодавством, оскільки в результаті їх здійснення такі підприємства одержують можливість:

а - ставити перешкоди доступу для входу на ринок інших суб'єктів господарювання;

б - встановлювати дискримінаційні ціни;

в - створювати дефіцит на товарному ринку певного товару, роботи чи послуги тощо.

Внаслідок таких дій відбувається посилення концентрації виробництва на декількох великих підприємствах та усувається ринкова конкуренція. Антимонопольним законодавством України передбачено, що в окремих

випадках з метою запобігання монополізації ринків такі види реорганізації, як злиття, поглинання, приєднання, можуть бути здійснені лише за умови одержання згоди на це Антимонопольного комітету України (АКУ). В Україні монополічним вважається становище підприємця, частка якого на ринку певного товару перевищує 35% [3].

Створення вертикальних та діагональних укрупнень підприємств на рівень конкуренції суттєво не впливає.

Отже, до основних форм реорганізації, результатом яких є укрупнення підприємств, належить злиття кількох підприємств в одне, приєднання одного або кількох підприємств до одного, вже функціонуючого підприємства, а також придбання підприємства. Таким чином, в процесі розвитку відносин у підприємств виникає необхідність в розширенні сфер діяльності, отриманні доходів від інвестицій, отриманні матеріальних і нематеріальних активів, прискоренні операційного циклу, зростанні рентабельності виробництва, оптимізації оподаткування. Вирішити такі проблеми можливо шляхом об'єднання підприємств.

Література:

1. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://posibnyky.vntu.edu.ua/ekonomika/174.htm>
2. Поняття та види реорганізації підприємств / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trn.ua/articles/2771>
3. Старцев О. В. Підприємницьке право. Реорганізація суб'єктів господарювання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ebk.net.ua/Book/PP/05-2.htm>
4. Форми реорганізації / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/294/108.pdf>